

Věcný záměr novely zákona o svobodném přístupu k informacím

I. Předmět věcného návrhu novely zákona o svobodném přístupu k informacím a jeho cíle:

Základním cílem předloženého návrhu novely zákona č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o svobodném přístupu k informacím („**Zákon**“), je zabránění zneužívání práv, která současná právní úprava jednotlivým žadatelům přiznává, a tím zajištění efektivního a hospodárného poskytování informací většího rozsahu ze strany povinných subjektů. Zejména by mělo být navrhovanou novelou zabráněno vzniku zbytečných a nepřiměřených nákladů na vyhledávání požadované informace a na její poskytování, které v důsledku stávající nedokonalé, resp. nejednoznačné právní úpravy (zejména stávající § 17 Zákona), zůstávaly často ze strany žadatelů povinným subjektům nenahrazeny.

Návrh novely Zákona by zároveň neměl omezovat oprávněné zájmy žadatelů o poskytnutí informací; návrhem by neměl být jakkoliv ztěžován přístup občanů k informacím, které jsou spravovány veřejnoprávními subjekty a dalšími povinnými subjekty ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 Zákona.

V návrhu novely Zákona budou rovněž zakotveny a zakomponovány efektivní pojistky proti možnému zneužití upraveného znění Zákona ze strany povinných subjektů; tyto pojistky budou specifikovány níže.

Naplnění výše vytyčených cílů je jedním z předpokladů možného úspěšného prosazení navrhované novely zákona v rámci legislativního procesu, v němž se budou pravděpodobně střetávat jak oprávněné zájmy povinných subjektů, tak i zastánců „otevřené společnosti“, tak i zájmy gestora a garanta právní úpravy, tj. Ministerstva vnitra („MVČR“), potažmo Vlády ČR. Návrh novely zákona se tedy snaží být jakýmsi kompromisním návrhem, který výše uvedené, často do jisté míry protichůdné zájmy, pomůže sladit.

Proto již v této fázi přípravy zákona byly brány v potaz nejen již v minulosti publikované východiska a požadavky jednotlivých výše zmíněných zájmových skupin, ale zpracovatelé tohoto věcného záměru (dále jen „zpracovatelé“) absolvovali i neformální konzultace s příslušnými pracovníky MVČR.

Zpracovatelé novely Zákona rovněž zdůrazňují, že pokládají za nutnou podmínku případného úspěšného prosazení novely Zákona, její další oficiální projednání s MVČR a rovněž tak s dalšími vyššími samosprávnými celky např. na půdě Asociace krajů, které by měly legislativní iniciativu Ústeckého kraje podpořit.

II. Cílem věcného záměru novely Zákona je konkrétně:

- Možnost vzniku vymahatelné pohledávky povinných subjektů na náhradu nákladů, které povinným subjektům v rámci poskytování požadované informace vzniknou.
- Zavedení institutu zálohy na náklady na vyřízení žádosti poskytnutím informace
- Zakotvení příslušných pojistek proti případnému zneužití nově zavedených pravidel ze strany povinných subjektů.

Zpracovatelé jsou si vědomi i dalších nedokonalostí zákona, na které je opakovaně odbornou veřejností poukazováno. K návrhu změn těchto dalších problematických částí Zákona nicméně zpracovatelé v rámci tohoto věcného záměru nepřistoupili, a to jednak s ohledem na zadání vyplývající z usnesení Rady Ústeckého kraje 3/94R/2011 ze dne 2.1.2012 a jednak z důvodu zmenšení pravděpodobnosti prosaditelnosti takové komplexní novely stávající podoby Zákona.

III. Principy novely Zákona

Stěžejním místem novely Zákona bude zásadní přebudování ustanovení § 17 Zákona vyjadřujícím přístupová pravidla pro stanovení úhrad za poskytování informací.

1. Rozsah nákladů, které bude možno požadovat k úhradě od žadatele o informaci, zůstane novelou zachován.
2. Poskytnutí informací bude vázáno na úhradu nákladů souvisejících s vyřízením žádosti stejně jako doposud. V případě, že žadatel nezaplatí požadovanou úhradu, povinný subjekt žádost odloží (toto oprávnění je zakotveno i ve stávající právní úpravě).
3. Povinný subjekt bude mít možnost uplatnit (neuplatnit) vůči žadateli o informace právo na zálohu z odhadovaných nákladů na vyřízení žádosti poskytnutím informace a stanovit mu lhůtu pro úhradu zálohy (nebude moci být kratší než 10 kalendářních dní ode dne doručení oznámení požadavku na zaplacení zálohy).
 - a) Povinný subjekt bude moci právo na zálohu využít pouze v omezené lhůtě ode dne doručení žádosti o informace (navrhuje se 5 pracovních dní). Stanovením lhůty je plněn požadavek, aby se vlastní vyřizování žádostí užitím institutu zálohy nepřiměřeně neprotahovalo.
 - b) Po dobu od vypravení oznámení o záloze žadateli nebudou běžet lhůty pro poskytnutí informace. Výše zálohy bude limitována 60% odhadovaných nákladů, nejvýše však 1000,-Kč.
 - c) Nebude-li záloha uhrazena, bude žádost odložena.
 - d) Účtované náklady nebudou moci být vyšší než odhadované náklady.
4. Výše požadované úhrady by měla být přesně zdůvodněna, a to v souladu se sazebníkem úhrad za poskytování informací, který je povinný subjekt povinen zveřejnit v souladu s § 5 odst. 1 písm. f) Zákona; tato povinnost byla odbornou veřejností dovozována, nicméně z důvodu „ochrany“ žadatelů před zneužitím oprávnění ze strany povinného subjektu zpracovatelé doporučují ji do zákona výslovně stanovit. Bez zveřejnění zmíněného sazebníku nelze úhradu nákladů spojených s poskytnutím informací požadovat.
5. Náklady související s vyřízením žádosti se stanou pohledávkou vůči žadateli. Stane se tak dvojím způsobem.
 - a) Pokud budou povinným subjektem uplatněny náklady na vyřízení žádosti poskytnutím informace bez požadavku na poskytnutí zálohy na tyto náklady, vznikne pohledávka vůči žadateli uplynutím

stanovené lhůty (navrhuje se 10 kalendářních dní ode dne doručení oznámení o uplatnění práva na úhradu nákladů) jestliže uvnitř této lhůty neučiní žadatel vůči povinnému subjektu úkon, že bere svoji žádost zpět.

- b) Pokud povinný subjekt využije svoje právo na poskytnutí zálohy na náklady na vyřízení žádosti poskytnutím informace, bude s úhradou zálohy spojen vznik povinnosti žadatele uhradit vlastní náklady až do výše odhadované částky.

Výše uvedená oprávnění povinných subjektů jsou spojena se zavedením relativně přísných pojistek proti jejich zneužití; mezi tyto pojistky zejména patří:

- Stanovení přesných náležitostí „oznámení o výši úhrady“ a „oznámení o požadavku na uhrazení zálohy,
- Povinnost povinných subjektů poučit žadatele o důsledcích jejich jednání (ve vztahu k provedení či neprovedení úhrady nákladů/zálohy).
- Omezení výše zálohy na mimořádně rozsáhlé vyhledávání informací (60% odhadovaných nákladů na mimořádně rozsáhlé vyhledání informací, maximálně však 1000 Kč – požadavek MVČR)
- Omezení nároku na náhradu nákladů na poskytnutí informací částkou sdělenou v oznámení o výši úhrady.
- Možnost napadnout výši úhrady či zálohy stížností (v případě výše úhrady je toto oprávnění zakotveno i ve stávající právní úpravě)
- Možnost napadnout rozhodnutí o odložení žádosti (nezaplacení zálohy či požadované úhrady) odvoláním v souladu s pravidly stanovenými ve správním řádu

IV. Další změny

Další navrhované změny v textu stávající zákonné úpravy budou de facto pouze navazovat a doplňovat:

- Doplnění § 16a Zákona příslušnými křížovými odkazy v důsledku zavedení institutu zálohy
- Zkrácení lhůty pro podání stížnosti na 15 dnů (délka lhůty pro odvolání proti správnímu rozhodnutí); tato změna však není považována zpracovateli za stěžejní a lze od ní ustoupit, pokud by její prosazování mělo ohrozit úspěšnost legislativní iniciativy.
- Doplnění ustanovení § 20 odst. 4 Zákona o písm. d) - podřazení rozhodnutí o odložení žádosti pod režim přezkumu dle správního řádu, což znamená posílení možné kontroly rozhodování povinných subjektů jak ze strany nadřízených subjektů, tak v rámci správního soudnictví; tento požadavek jednak vyplývá z judikatury a jednak se jedná o pojistku proti zneužití nově navrhovaných oprávnění povinných subjektů .

